

ÖZET

Türkiye Emek Piyasasında Belirlenmiş Makro Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Analizi

İşsizlik sonucu gelir elde edemeyen bireyler nedeniyle ülkeler hem toplumsal hem de ekonomik anlamda büyük sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sorunların çözülebilmesi gerek istihdam olanaklarının artırılması gerekse diğer makro değişkenlerin iyileşmesi ile mümkün olacaktır.

Bu gerçekten yola çıkarak çalışmada Türkiye emek piyasasında 1978-2010 dönemi dikkate alınarak, işsizlik oranı, asgari ücret, enflasyon ve milli gelir arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, uzun dönemde asgari ücret ve enflasyondaki artışların işsizliği arttırdığı, milli gelir artışlarının ise işsizliği azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

JEL Sınıflaması: C1, E2, E23, E24, J3

Anahtar Kelimeler: Emek Piyasası, Asgari Ücret, İşsizlik, Enflasyon

ABSTRACT

Econometric Analyses of the Relations Between Defined Macroeconomic Variables in Labor Market of Turkey

The individuals who cannot get income due to the unemployment cause the countries to encounter big social and economic problems. Both increase in employment opportunities and improvement in other macro variables enable these problems to be solved.

The relations between unemployment rate, minimum wage, inflation and national income are analyzed in this study regarding the period between 1978 and 2010 in the labor market of Turkey. Based on the analyses results, it is concluded that the increase in minimum wage and inflation causes the unemployment rate to increase while the increase in national income causes the unemployment rate to decrease in the long run.

JEL Classification: C1, E2, E23, E24, J3

Keywords: Labor Markets, Minimum Wage, Unemployment, Inflation

Türkiye Emek Piyasasında Belirlenmiş Makro Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Analizi

Yrd. Doç. Dr. Abdullah Özdemir*

Araş. Gör. Mehmet Mercan**

Yrd. Doç. Dr. Hatice Erol***

İRİŞ

Ekonomik ve sosyal yaşamın vazgeçilmez bir ögesi olan ücret, işverenler açısından bir maliyet, işçiler açısından ise bir gelir unsurudur. Bu özelliği nedeniyle ücret, işçi ve işveren arasındaki uyumsuzlukların odak noktası olmuştur. Tarihsel gelişim süreci içinde işçi ve işveren arasında çatışma konusu olan ücretin,

emeğin sömürüsünü önlemek için devletin işgücü piyasasına müdahalesi ile düzenlenmesi zorunluluğu doğmuştur. Ücretin minimum düzeyi olarak tanımlanan asgari ücret; istihdam, gelir dağılımı, enflasyon ve ekonomik büyüme üzerinde yarattığı etkiler nedeniyle önemli bir konudur. Ayrıca ücretin sosyal sınıflar arasında dengeyi sağlama, gelir dağılımında adaleti sağlama gibi işlevleri ile toplumsal barışın sağlanmasında olumlu etkileri de söz konusudur. Ancak asgari ücretin makro ekonomik değişkenler üzerindeki etkileri konusunda iktisatçılar arasında bir takım görüş farklılıkları bulunmaktadır.

Asgari ücret artışlarının fiyatlar üzerindeki etkileri, maliyetleri ne ölçüde yüksel-

* Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü,
aozdemir@adu.edu.tr

** Hakkari Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü
mercan48@gmail.com

*** Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
haticeerol@adu.edu.tr

teceğine ve bu yükselmenin fiyatlara ne ölçüde yansıtacağına bağlıdır. Asgari ücretteki önemli artışlar ekonomiyi ücret-fiyat-ücret sarmalına sokabilir. Böyle bir durumda asgari ücretin sıkça yükselmesi gerekecek, her düzenleme kısa bir süre sonra yeni düzenlemeleri gerektirecektir (Gökdere, 1997, s.31).

Asgari ücretteki artışlar ekonomik büyümeyi ise iki zıt yönde etkileyebilir. İlk olarak, ücret artışları toplam talebi, dolayısıyla üretimi ve ekonomik büyümeyi artırabilir. İşletmeler bir maliyet artışı olan ücretteki yükselmeyi, yeni teknoloji kullanarak düşürmek isteyebilir. Firmaların teknoloji yatırımlarındaki artış, ekonomik büyümeyi olumlu etkiler (Güven, Mollavelioğlu ve Dalgıç, 2009). Diğer taraftan, asgari ücret artışı tüketim harcamalarının artmasına, dolayısıyla tüketim malı üretiminin genişlemesine neden olur. Bu ise ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir. Çok yüksek asgari ücret, kayıt dışı ve enformel istihdamda neden olabilir (Gerek, 1999, s.16).

Asgari ücret artışının kaynağı, gelir dağılımı üzerindeki etkileri açısından da önem taşır. Ücretlerdeki artış işverenin kârından karşılanıyorsa gelir dağılımında bir iyileşme yaşanacağı söylenebilir. Diğer taraftan ücret artışları bir kısım ücretli kesimden karşılanıyorsa, gelirin bölüşümünden bazı ücretliler yararlanırken, bazıları işlerini yitirmiş olabilir. Bu durumda asgari ücret artışları gelir dağılımını olumsuz etkileyecektir (Talas, 1972, s.74).

Asgari ücretin ekonomi üzerindeki en tartışmalı etkisi istihdam üzerinedir. Asgari ücret uygulamalarının istihdam üzerindeki etkileriyle ilgili olarak tam bir fikir birliğine varılabilmiş değildir. Kimi çalışmalarda negatif etki bulunurken, kimilerinde ise pozitif etkilere rastlanmıştır. Negatif etkilere genel olarak zaman serisi çalışmalarında rastlanırken, pozitif etkilere ise çoğunlukla geniş gruplarla yapılan çalışmalarda rastlanılmaktadır.

1. TÜRKİYE'DE EMEK PİYASASININ GENEL YAPISI

İşsizlik günümüzde bütün toplumların en büyük sorunlarının başında gelmektedir. İşsizlik, çalışma gücü ve isteği olan ve geçerli ücretten çalışmak isteyen ancak iş bulamayan işgücünün varlığı anlamına gelmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) işsiz tanımına göre; referans döneminde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde iş başı yapabilecek durumda olan tüm kişiler işsiz kabul edilmektedir. İşgücü piyasası ise işverenleri, iş arayanları ve çalışanları bir araya getiren bir ortamdır. İşgücü piyasasının göstergelerinin başında işgücüne katılma, işsizlik ve istihdam oranları gelmektedir. Ancak Türkiye emek piyasası bu göstergeler açısından olumlu veriler sunmaktadır.

Türkiye ekonomisindeki işgücü ile ilgili bilgiler ağırlıklı olarak TÜİK tarafından gerçekleştirilen “Hanehalkı İşgücü Anketi” sonuçlarına dayanmaktadır. Anılan anketler

Türkiye’deki işgücü piyasasının yapısını ortaya koymaktadır. Türkiye işgücü piyasasındaki gelişmeler aşağıdaki Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1 : Türkiye İşgücü Piyasasında Gelişmeler (2010-2011)

	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*	2011**
Kurumsal Olmayan Nüfus	66.187	67.296	68.393	69.479	66.379	67.227	68.066	68.901	69.724	70.542	71.343	72.523
15 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus(000)	46.211	47.158	48.041	48.912	47.544	48.359	49.174	49.994	50.772	51.686	52.541	53.734
İşgücü (000)	23.078	23.491	23.818	23.640	22.016	22.455	22.751	23.114	23.805	24.748	25.641	27.406
İşgücüne Katılma Oranı (%)	49,9	49,8	49,6	48,3	46,3	46,4	46,3	46,2	46,9	47,9	48,8	51,0
Kadın (%)	26,6	27,1	27,9	26,6	23,3	23,3	23,6	23,6	24,5	26,0	27,6	30,0
Erkek (%)	73,7	72,9	71,6	70,4	70,3	70,6	69,9	69,8	70,1	70,5	70,8	72,8
İstihdam (000)	21.581	21.524	21.354	21.147	19.632	20.067	20.423	20.738	21.194	21.277	22.594	24.884
İstihdam Oranı (%)	46,7	45,6	44,4	43,2	41,3	41,5	41,5	41,5	41,7	41,2	43,0	46,3
Kır (%)	56,4	56	54,3	51,9	51,4	48,8	48,0	47,4	47,7	48,0	49,6	54,5
Kent (%)	40,2	38,9	38,1	37,7	37,1	38,4	38,9	39,0	39,2	38,2	40,1	42,6
İşsiz	1.497	1.967	2.464	2.493	2.385	2.388	2.328	2.376	2.611	3.471	3.046	2.521
İşsizlik Oranı (%)	6,5	8,4	10,3	10,5	10,8	10,6	10,2	10,3	11,0	14,0	11,9	9,2
Kır (%)	3,9	4,7	5,7	6,5	5,5	6,3	6,2	6,8	7,2	8,9	7,3	4,7
Kent (%)	8,8	11,6	14,2	13,8	13,6	12,8	12,2	12,0	12,8	16,6	14,2	11,6
Genç İşsizlik Oranı (%)	13,1	16,2	19,2	20,5	20,6	19,9	19,1	20,0	20,5	25,3	21,7	18,6
Eksik İstihdam***					860	702	776	689	779	-	-	-
Eksik İstihdam Oranı(%)-	6,9	6,0	5,4	4,8	4,1	3,3	3,6	3	3,6	-	-	-
Zamana Bağlı Eksik İstihdam***	-	-	-	-	-	-	-	-	-	673	754	512
Yetersiz İstihdam***	-	-	-	-	-	-	-	-	-	425	412	420
İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus	23.133	23.667	24.223	25.272	25.527	25.905	26.423	26.879	26.967	26.938	26.901	26.328

Kaynak : TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları.

- (1) 2003 yılı öncesi sonuçları 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre revize edilmiştir.
- (2) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

*Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

**2011 yılı Ağustos ayı verileri

* **2009 yılından itibaren eksik istihdam tanımında, ILO'nun bu konudaki nihai düzenlemesi doğrultusunda değişiklik yapılmış olup, 2009 Şubat döneminden itibaren "zamana bağlı eksik istihdam" ve "yetersiz istihdam"a ilişkin veriler yayımlanmaktadır.

Tablo 1’de görülen TÜİK tarafından yapılan Hanehalkı İşgücü Anketi 2011 Ağustos ayı sonuçlarına göre, Türkiye’nin kurumsal olmayan nüfusu 72 milyon 523 bin kişidir. Buna göre; çalışma yaşında ve 15 yaşından büyük olarak tanımlanan potansiyel işgücü 53 milyon 734 bin kişidir.

Türkiye 18 milyon 789 bin olan 15 yaşın altındaki nüfus potansiyeli ile demografik açıdan “fırsat penceresi” olarak nitelendirilen bir durumla karşı karşıyadır. Ancak bu yoğun nüfusun eğitimi ve istihdam edilebilirliği geleceğin önemli bir sorunu olarak durmaktadır.

Türkiye’de iktisaden faal kabul edilen 15 yaşın üstündeki nüfusun ancak yarısını oluşturan 27 milyon 406 bin kişisi (% 51’i) işgücü piyasasına katılabilmektedir. 26 milyon 328 bin kişi ise işgücüne dâhil olmaktadır. İşgücüne Katılma Oranı (İKO) erkeklerde % 72,8 iken, kadınlarda % 30’a düşmektedir. İKO’nun bu kadar düşük olmasının çeşitli nedenleri olmakla birlikte en başta gelen neden kadınların çalışma hayatında yeterince yer alamamalarıdır. Ev işleriyle meşgul gözüken 11 milyon 847 bin kişi ile emekli olan 3 milyon 666 bin kişinin (TÜİK 2011) işgücü piyasasının dışında olması tartışmalıdır. Uygun çalışma koşulları ve iş imkânı olduğunda ev kadınlarının çalışmayı isteyecekleri beklenmelidir. Ayrıca emekliler düşük emekli ücretleri nedeniyle işgücü piyasasına dâhil olma çabası içerisindedir.

Türkiye’de 2001 krizine kadar işsizlik oranı % 6,5–7,5 aralığında iken, ekonomik krizin yaşandığı 2001 yılından sonra % 9,5–10,5 seviyesine yükselmiş ve bu aralıkta kronik bir hâl almıştır. 2009 yılında % 14’e çıkan işsizlik oranı 2011 yılı Ağustos ayı verilerine göre % 9,2’ye inmiştir. Ancak Türkiye genelinde gerçek işsizlik oranının bu verilerin çok ötesinde olduğu açıktır. Potansiyel olarak işgücü piyasasına girmesi gereken kesimin bunun dışında kalması sonucunda, bu kesim işsizlik rakamlarına yansımamaktadır. İşgücü piyasasının dışında kalan 26 milyon 328 bin kişiden 1 milyon 823 bini, iş bulmaktan ümidini kaybetmiş, iş aramayan, ancak bir iş bulursa işbaşı yapmaya hazır kişilerden oluşmaktadır. Mevsimlik çalışan 38 bin kişi de mevsim şartları nedeniyle işgücü piyasasının dışında sayılmaktadır. Zamana bağlı eksik istihdam¹ edilen 512 bin kişi ile yetersiz istihdam edi-

1 ILO tarafından düzenlenen 1998 yılında yapılan 16. Çalışma İstatistikçileri Konferansında, mevcut eksik istihdam tanımı, yaşanan ölçüm zorlukları nedeniyle yeniden ele alınarak, istihdam sorununun daha net ortaya koyabilecek “zamana bağlı eksik istihdam” ve yetersiz istihdam” kavramlarına geçilmesine karar verilmiştir. Zamana bağlı eksik istihdam; referans haftasında istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde/işlerinde toplam olarak 40 saatten daha az süre çalışmış olup, daha fazla süre çalışmak istediğini belirten ve mümkün olduğu takdirde daha fazla çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir. Yetersiz istihdam ise; zamana bağlı eksik istihdam kapsamında yer almamak koşuluyla, referans haftasında istihdamda olan, son dört hafta içinde mevcut işini değiştirmek için veya mevcut işine ek olarak bir iş aramış olan ve böyle bir iş bulduğu takdirde 2 hafta içinde çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir.

len 420 bin kişi de dikkate alındığında TÜİK'in işsizlik rakamlarının çok ötesinde işsizlik olgusuyla karşılaşılmaktadır.

Türkiye'nin temel sorunu istihdam olanaklarının yeterince yaratılamamasıdır. Nüfus artış hızının gerisinde kalan yeni yatırım ve iş olanakları, işgücü piyasasını olumsuz etkilemekte, çalışan nüfusun iktisaden faal nüfusa oranını geriletmektedir. 2011 yılı Ağustos ayı TÜİK verilerine göre Türkiye'de 24 milyon 884 bin kişi istihdam (% 46,3 istihdam oranı) edilmektedir. Türkiye'de nüfus artış hızı yavaşlamış olmasına rağmen çalışma çağındaki nüfusun görece hızlı bir artış eğilimi içinde olması işgücü piyasaları üzerinde yoğun bir baskı yaratmaktadır.

1990'ların sonundan itibaren üretken yatırımların emek-yoğun sektörlerden teknoloji-yoğun sektörlerle kaydırılması yoluyla uluslar arası rekabet gücünün artırılmasına dönük bir sanayileşme politikası benimsenmiş ve bu politika özellikle Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kalkınma planlarında yansımaları bulmuştur (Oğuz, 2011, s.7). Bu süreçte daha büyük ölçekli, verimlilik artışının ve teknoloji düzeyinin daha yüksek olduğu ve daha fazla ara malı ithalatı gerektiren sektörler hızla büyürken, Türkiye'nin dış ticarete geleneksel olarak güçlü olduğu emek yoğun sektörler, Asya ülkeleri karşısında salt ucuz emek ve düşük kura dayalı bir politika ile rekabet etme şansı olmaması nedeniyle çok az büyümekte ya da küçülmektedir (DPT, 2007, s. 11).

Türkiye'de işsizliğin yüksek oranda devam etmesini, işgücü piyasalarında hızlı yapısal dönüşüm süreciyle, ekonomik büyümeye paralel olarak tarım sektörünün milli gelir içindeki payı küçüldükçe tarımdan kopan işgücü fazlası tarım dışı sektöre aktarılmasına bağlayarak yüksek işgücü arzı nedeniyle işsizlik sorununun çözülemediği şeklinde açıklamalar vardır. Bu açıklamalar doğru olmakla birlikte sorunun nedenini tam olarak açıklama konusunda yetersizdir. Yeldan'ın da tespit ettiği gibi (2006) az gelişmiş bir çevre kapitalist ekonomi olarak Türkiye'de yaşanan dönüşümü tarımdan daha üretken tarım-dışı sektörlerle istihdam aktarılması şeklinde değil, ithalata bağımlılığı hızla derinleşen, taşeronlaştırılmış bir sanayi sektörünün gerekli istihdam artışlarını sağlayamaması nedeniyle işsizliğin giderek kronik (yapısal) bir duruma sürüklenmesinden ibarettir. "Yapısal dönüşüm" aslında sanayi sektörünün ucuz ithalata dayalı ve spekülasyon rantıye kazançlarının özendirildiği bir birikim sürecine sürüklenmesini ifade etmektedir. Düşük katma değerli ve yapısal dışa bağımlı teknoloji yapısıyla Türkiye'de sanayi, uluslararası işbölümü içerisinde giderek ithal ara mallarının montaj hattında üretimine ve ihracatına dayalı bir taşeron sektör haline dönüşmektedir. Türkiye'de sanayi sektörü ulusal ekonomide tarım sektörüne istihdam yaratan ve girdi-çıkıtı bağlantılarıyla diğer sektörleri sürükleyen bir sektör olmak yerine, dışa bağımlı ve küresel piyasaların konjonktürel hareketlerine duyarlı bir yapısal

bozulma içindedir. Sanayisizleşme içindeki bu süreç, düşük istihdam, artan ithalat ile cari işlemler açıkları ve gerileyen reel ücretler olarak kendini göstermektedir. Ekonomide sağlanan büyüme, diğer bir ifadeyle reel milli gelir artışı, daha fazla insana istihdam sağladığı ölçüde anlam kazanmaktadır.

Yaşanan son küresel krizle birlikte Türkiye ekonomisinde yaşanan daralma, pek çok ülkede olduğu gibi, istihdamın azalmasına ve işsizliğin artmasına yol açmıştır. İstihdam piyasasının mevcut yapısal sorunlarının yanı sıra kriz ortamının getirdiği belirsizlikler yeni iş olanaklarının yaratılmasını engellemektedir. Türkiye’de işsizlik oranlarının bir süre daha yüksek seviyelerde seyretmesi ve önümüzdeki dönemde ekonomide öngörülen sınırlı canlanmanın işgücü piyasasına etkisinin gecikmeli olarak ortaya çıkması beklenmektedir.

İşgücünün hızlı artışı, buna karşılık sınırlı istihdam olanağı, İKO’nu düşürdüğü gibi, farklı işgücü piyasalarının da ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Türkiye’de birincil, ikincil ve üçüncül işgücü piyasaları bulunmaktadır. Örgütlenmiş ve oldukça koruyucu yasal düzenlemelere sahip çalışanların yanı sıra, asgari ücretle ve güvencesiz koşullarda çalışan çok sayıda ücretli bulunmaktadır. Yani ülkede kayıtdışı ekonominin teşkil ettiği boyut bugün ne kadar önemli ise, örgütsüz ve ücretsiz istihdam da halen büyük bir ağırlık teşkil etmektedir (Aktürk, 1999, s.186). 2011 yılı Ağustos ayı TÜİK verilerine göre sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı

olmadan çalışanların oranı % 43,6’dır. Kayıtdışı istihdam özellikle kendi hesabına çalışan, mevsimlik ve geçici işçilik ile ücretsiz aile işçiliği gibi istihdam türlerinde çok önemli paya sahiptir. Ücretli çalışanların beşte biri herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan istihdam edilirken, yevmiyeli olanların onda dokuzu kayıtdışı olarak çalışmaktadır. Bu istihdam türleri kayıt dışı istihdama koşut olarak kayıt dışı ekonominin de temelini oluşturmaktadır.

Türkiye emek piyasasının genel yapısını bu şekilde ortaya koyduktan sonra ekonomik bir olgu olmakla birlikte sosyal bir olgu boyutu da olan asgari ücret uygulaması daha da önem kazanmaktadır. Bir sosyal politika aracı olarak ücretlerin minimum düzeyine müdahale biçimi olan asgari ücret, işçiler ile bu işçileri istihdam eden işveren açısından oldukça önemlidir. Asgari ücret, işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılan, insan onuruna yaraşır bir ücrettir. Bu yönüyle asgari ücret, bir üretim faktörü olarak emeğin bedeli olmanın ötesinde, insanın yaşaması, varlığını sürdürmesi için zorunlu bir gelir kaynağıdır.

Anayasanın “Ücrette Adaletin Sağlanması” başlıklı 55. maddesinde “ücret emeğin karşılığıdır” denilmekte ve devlete “çalışanların yaptıkları işe uygun bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alma” görevi verilmektedir.

4857 sayılı İş Kanunu çerçevesinde çıkarılan “Asgari Ücret Yönetmeliği” asgari ücreti, “İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret” olarak tanımlamaktadır.

Asgari ücretin ekonomi üzerindeki etkileri ise çok çeşitlidir. Asgari ücretin, işsizlik, cari ücretler, enflasyon, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı üzerinde çok yönlü etkileri bulunmaktadır. Çalışma ekonomisi alanında asgari ücretin işsizlik üzerindeki etkileri hususunda fikir birliği olmadığı gibi, 1990’lı yıllardan beri süre gelen ciddi bir tartışma söz konusudur. Liberal iktisatçılar işgücü piyasasına müdahale anlamına gelen asgari ücret belirlenmelerinin istihdam daraltıcı etkisi olduğunu savunurken, bu görüşe karşıt olanlar ise belli şartlar altında düzeyi iyi belirlenmiş bir asgari ücretin istihdamı artırabileceğini ileri sürerler (Güven ve diğerleri, 2009, s.3).

2. LİTERATÜR

Liberal görüşü savunan iktisatçılar Stigler (1946), Brown, Gilroy ve Kohen (1982), Reynolds ve Gregory (1965), Deere, Murphy ve Welch (1995), Neumark ve Wascher (1992, 2007) asgari ücretin istihdam üzerinde negatif etkisinin olduğunu ileri sürmektedirler. Kim ve Taylor (1995), Partridge ve Partridge (1999) ABD için sektörel ayırım olmaksızın yaptıkları benzer çalışmalarda, asgari ücret artışlarının istihdamı azalttığını göstermişlerdir.

Diğer taraftan Card (1992a, 1992b), Katz ve Krueger (1992), Stewart (2002: 585), Card, Katz ve Krueger (1994), Card ve Krueger (1994), Machin ve Manning (1994), Card ve Krueger (1995), Bernstein ve Schmitt (1998) ise standart rekabetçi modelin aksine, asgari ücretin istihdam üzerinde anlamlı etkisinin olmadığını ya da pozitif etkisi olduğunu ileri sürmektedirler. Bazen (2000, s.64) Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de yapılan son çalışmalarda asgari ücret artışının genç istihdamını olumsuz etkilediğine dair kanıtın olmadığı iddiasındadır.

Asgari ücret istihdam arasındaki ilişkiyi analiz eden iki farklı yaklaşıma, Thomas Michl (2000) tarafından sunulan görüş, farklı bir uzlaşma önermektedir. Michl’a göre asgari ücret artışı çalışan işçi sayısında önemli bir değişiklik yapmamış, ancak çalışma saatlerini azaltmıştır.

Zavodyn (2000) ile Couch ve Witteburg (2001) ABD için eyalet bazında oluşturdukları panel veri setleriyle asgari ücretteki artışların ortalama çalışma saati üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda kişi başına çalışma saati üzerine pozitif bir etki bulunurken, asgari ücretteki artışın toplam istihdamı negatif etkilediği sonucuna varmışlardır. Potter (2006) ABD ekonomisi için sektörel bazda yaptığı panel veri çalışmasında inşaat, perakende ve sağlık sektörleri de dâhil olmak üzere bütün sektörlerde asgari ücretin istihdam üzerindeki negatif ve anlamlı etkisine dikkat çekmiştir.

Gelişmekte olan ülkeler için yapılmış çalışmalarda, asgari ücret istihdam ilişkisi daha belirsizdir. Örneğin Lemos (2004) Brezilya için yaptığı zaman serisi analizinde asgari ücretin istihdam üzerindeki etkisinin bölgelerde ve farklı ücret düzeylerine göre işaret ve anlamlılık seviyelerinde çeşitlilik gösterdiği sonucuna varmıştır. Neumark ve diğerleri (2006) ise, Brezilya için hanehalkı düzeyinde yaptıkları zaman serisi analizlerinde asgari ücret artışlarının aile reisi istihdamı üzerinde negatif, diğer hanehalkı üyeleri içinse pozitif ve anlamlı sonuçlar doğurduğuna dair bulgulara ulaşmışlardır. Montenegro ve Pages (2004) Çin için yaptıkları panel veri analizinde, asgari ücretteki artışın genç nüfus ve niteliksiz işçi istihdamını azalttığı, fakat kadın istihdamını artırdığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Suryahadi ve diğerleri (2003) Endonezya için yaptıkları çalışmalarında asgari ücretin kentsel istihdam, erkek ve kadın istihdamı üzerinde negatif, niteliksiz işçi ve memur istihdamı üzerinde ise pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Asgari ücretin ekonomi üzerindeki etkilerini Türkiye için ele alan çalışma sayısı ise sınırlıdır. Gerek (1999)'da 1974-1999 dönemi için yaptığı çalışmada Türkiye'de reel asgari ücretin daima enflasyonunun altında seyrettiği sonucuna varılmıştır. Korkmaz ve Çoban (2006) 1969-2006 dönemi için asgari ücret, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Söz konusu ilişkiler, Johansen eş-bütünleşme testi ve

Granger nedensellik testinden yararlanılarak tahmin edilmiştir. Çalışmada asgari ücretlerdeki artışların, enflasyondaki artışların üzerinde olduğu, asgari ücretle enflasyonun karşılıklı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada asgari ücret uygulamasının işsizlik üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkardığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

Güneş (2007) ise asgari ücretin ortalama ücretlerle olan uzun dönemli ilişkisi eş-bütünleşme yöntemi ile kısa dönemli ilişki ise hata düzeltme modeli ile 1973-2004 dönemi için incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular söz konusu iki değişken arasında uzun dönemli bir ilişki ve çift yönlü bir nedenselliğin bulunduğunu göstermektedir.

Güven ve diğerleri (2009) tarafından yapılan çalışmada asgari ücret ve istihdam arasındaki ilişki Türkiye örneği ile 1969-2008 dönemi için Toda-Yamamoto ve etkitepki fonksiyonları kullanılarak incelenmiştir. Çalışma ile Türkiye'de asgari ücret ile istihdam arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3. MAKRO EKONOMİK DEĞİŞKENLERİN ZAMAN TRENDİYLE ANALİZİ

Bu çalışmada öncelikle işsizlikle ilgili makro ekonomik değişkenler olarak asgari ücret, enflasyon ve Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYİH) 1978-2010 dönemindeki gelişimi doğrusal zaman trendli tahmin mode-

Tablo 2 : 1978–2010 Döneminde İşsizlik, Asgari Ücret, Enflasyon ve Milli Gelirin Gelişimi

Değişken	Tahmin Denklemi	t Değerleri	Değişim
İşsizlik	$IO = -23.44 + 0.01t$	-4.33; 4.50	Artış
Enflasyon	$ENF = -0.20 + 0.40 t$	-0.93; 34.83	Artış
Asgari Ücret	$AU = -0.69 + 0.45t$	-2.64; 33.29	Artış
GSYİH	$Y = -23.69 + 0.45t$	-0.95; 35.86	Artış

linden yararlanarak değerlendirilmeye çalışılacaktır. Çalışmaya esas olan değişkenlerin incelenen dönemdeki gelişimini belirlemek amacıyla yıllık verilerle doğrusal zaman trendli tahmin modelinden yararlanılmış, elde edilen tahmin sonuçları Tablo 2 yardımı ile aşağıdaki gibi gösterilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, asgari ücretin yıllık ortalama % 0.45, enflasyonun, % 0.40 ve işsizliğin % 0.01 ve milli gelirin % 0.45 oranında arttığı tespit edilmiştir. Buna göre, incelemeye esas olan dönemde asgari ücret artışlarının enflasyondaki artışların üzerinde olduğu görülmektedir. Tabloda dikkat çeken diğer bir husus ise asgari ücret ve milli gelir artış hızlarının yaklaşık olarak aynı olmasıdır.

4. YÖNTEM VE VERİ SETİ

Bu çalışma, yukarıdaki analizde olduğu gibi 1978–2010 dönemi yıllık verilerini kapsamaktadır. Toplam dört değişkenin kullanıldığı çalışmanın değişkenleri *iot*, *aut*, *pt* ve *yt*'dir. Burada, *iot*; işsizlik oranını, *aut*; asgari ücreti, *pt*; üretici fiyat endeksinin (ÜFE) (1968=100), *yt*; büyüme hızını temsil etmektedir. Enflasyon ve büyüme hı-

zı yüzde değişim olarak, asgari ücret değişkeni ise logaritmik olarak analize alınmıştır. İşsizlik oranı TÜİK'den, asgari ücret değişkeni Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından, diğer değişkenler ise Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden temin edilmiştir. Bütün test ve tahminler için Econometric Views (Eviews, version 5.1) bilgisayar paket programından yararlanılmıştır.

Türkiye'de asgari ücret, milli gelir ve enflasyonun işsizlik oranı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla, Engle ve Granger (1987) tarafından geliştirilen eş-bütünleşme (cointegration) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde iki veya daha fazla iktisadi değişkene ait seriler durağan olmasalar bile, bunların doğrusal bir birleşiminin durağan olabileceği ifade edilmiştir. Uzun dönem ilişkisi olarak tanımlanabilen bu durağan doğrusal birleşim, eş-bütünleşme denklemi olarak tanımlanmıştır.

Durağan olmayan değişkenler arasındaki her hangi bir denge ilişkisi onların stokastik trendlerinin ilişkili olmasını sağlayarak; eş-bütünleşmelerini zorunlu kılar ve

bağımlı bir şekilde hareket etmesini ifade eder. Ancak, uzun dönemde birlikte hareket eden değişkenlerin dinamik davranışları denge ilişkisinden bazı sapmalar gösterir (Enders, 1996, s.151). Bu, eş-bütünleşmiş değişkenlerin temel bir özelliği olup, kısa dönem dinamiği üzerinde belirleyici bir rol oynar. Bu süreçle ortaya çıkan dinamik model, hata düzeltme modeli (error correction model) olarak adlandırılır. Söz konusu modelde, sistemdeki değişkenlerin kısa dönem dinamikleri dengeden ortaya çıkan sapmalardan etkilenir (Enders, 1995, s.365-366).

Eş-bütünleşme ve hata düzeltme modelleriyle yapılacak bir analiz dört aşamalı bir süreçten oluşmaktadır. İlk olarak değişkenlerin bütünleşme sırası belirlenir. İkinci sırada bütünleşme dereceleri aynı olan değişkenler, en küçük kareler yöntemi yardımıyla, eş-bütünleşme regresyonları tahmin edilir. Daha sonraki aşamada ise, eş-bütünleşme regresyonlarının kalıntıları test edilir. Son olarak hata düzeltme modeli kurulur. Bu çerçevede, çalışmada Engle-Granger (1987) yöntemi takip edilerek, değişkenler arasında eş-bütünleşmenin olup olmadığı standart Cointegration Regression Durbin-Watson (CRDW) ve Dickey-Fuller (DF) testleriyle analiz edilmiştir.

Buna göre, işsizlik oranı, asgari ücret, milli gelir ve enflasyon arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla analizde kullanılacak toplam dört değişkenin, birim kök testiyle bütünleşik I (1) değişkenler olduğu varsayımı altında, uzun dönem denge ilişkisinin

çalışmaya uyarlanmış biçimi şu şekilde ifade edilmiştir:

$$io_t = \beta_0 + \beta_1 au_t + \beta_2 P_t + \beta_3 y_t + e_t \quad (1)$$

Burada e_t ; uzun dönem ilişkisinden tahmin edilen kalıntıları temsil etmektedir. Değişkenlerin eş-bütünleşik olduklarına karar vermek için e_t serisine DF testi uygulanır. e_t serisi durağan çıkarsa, söz konusu değişkenlerin eş-bütünleşik olduğuna karar verilir. Aksi durumda eş-bütünleşik olmadığı sonucuna varılır. e_t serisinin otoregresyon denklemi,

$$\Delta e_t = a_1 e_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

biçiminde yazılmaktadır. Burada $a_1=0$ boş hipotezi reddedilemiyorsa, e_t serisinin birim köke sahip olduğuna ve dolayısıyla değişkenlerin eş-bütünleşik olmadıklarına karar verilir. Eğer $a_1=0$ boş hipotezi reddediliyorsa, e_t serisinin durağan olduğu ve böylece değişkenlerin eş-bütünleşik oldukları sonucuna varılır².

Eş-bütünleşik olduğu anlaşılan serilerin kısa dönem dinamikleri hata düzeltme modeliyle araştırılır. Bu modelde, hata terimi, io_t ' nin kısa dönemdeki davranış biçiminin uzun dönemdeki davranış biçimiyle ilişkili olduğu ve uzun dönemdeki denge düzeyinden olan sapmaların ne kadar sürede orta-

² e_t serisinin beyaz gürültülü (white-noise) olmadığı durumda, Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi kullanılmalıdır.

dan kalkacağını belirtilir. Buna göre çalışmamıza uyarlanmış model şu şekilde ifade edilmiştir:

$$\Delta io_t = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta au_t + \alpha_2 \Delta p_t + \alpha_3 \Delta y_t + \alpha_4 e_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

Burada Δ değişkenlerin ilk farkını; e_{t-1} Denklem (1)'deki regresyonun kalıntı değerinin bir dönem gecikmeli değeri olup, uzun dönem denge değerinden olan sapmayı; ε_t hata terimini ve α_4 ise uzun dönem dengesine doğru olan uyarılama hızını gösterir. Eğer bu katsayı istatistikî olarak anlamlı ise, io_t 'de bir dönemde ortaya çıkan dengesizliğin ne kadarının sonraki dönemde ortadan kalktığını belirtir.

5. ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmanın analiz kısmında ön testler, eş bütünlüşme analizi ve hata düzeltme modeline yer verilmiştir.

5.1. Ön Testler

Engle-Granger eş-bütünlüşme yöntemi uygulanmadan önce analizde kullanılan değişkenlere ilişkin işlem ve ön testler yapılmıştır. Bu doğrultuda ilk aşamada asgari ücret serisinin logaritması alınmıştır.

Son aşamada ise, değişkenlerin bütünlüşme derecesini belirlemek için birim kök testi uygulanmıştır. Bunun için DF (1979) birim kök testi kullanılmıştır. DF testini gösterebilmenin en kolay yolu AR(1) sürecini yazmaktır:

$$Y_t = \rho Y_{t-1} + u_t \quad (4)$$

Burada; ρ bir katsayıyı, u_t ise, beyaz gürültülü hata terimini temsil etmektedir. Y_t 'nin durağan olup olmaması ρ 'nun alacağı değerlere göre belirlenmektedir. $\rho=1$ olduğunda, Y_t durağan olmayan bir sürece sahip olmakta ve birim kök içermektedir. $-1 < \rho < 1$ 'in geçerli olduğu durumda ise, zaman serisi durağan olmaktadır. Öyleyse, bir zaman serisinin birim köke sahip olup olmadığına yönelik DF testi; boş hipoteze karşı ($H_0: \rho=1$); alternatif hipotezin ($H_1: \rho < 1$) sınanmasından oluşan bir süreci ifade etmektedir. Buna göre; boş hipotezin kabul edildiği, alternatif hipotezin reddedildiği bir seri, birim kök içermektedir. Dolayısıyla, böyle bir seri rassal yürüme (random walk) özelliği göstermektedir. Bu özelliğe sahip olan bir zaman serisini durağan hale getirmek için ilk fark alınır:

$$\Delta Y = (\rho-1)Y_{t-1} + u_t \quad (5)$$

Bu eşitlikte; $\varphi = (\rho-1)$. DF testi bu defa boş hipoteze karşı alternatif hipotezi sınarken şu varsayımları yapmaktadır: $H_0: \varphi=0$, $H_1: \varphi < 0$. Buna göre; farkı alınan serinin durağan hale geleceği varsayılırsa; birim kökün olduğu boş hipotezin reddedileceği alternatifinin ise kabul edileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Şimdiye kadar anlatılanlar temel birim kök testinin işleyişiyle ilgiliydi. Zaman serileri daha yüksek sıradan gecikmeli değerlere sahip olmaları halinde beyaz gürültülü hata terimi varsayımı geçerli olmayacak; bu

süreçten sonra Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi söz konusu olacaktır. Bunun için Y serisi, AR(p) için yeniden yazılırsa:

$$\Delta Y = \varphi Y_{t-1} + \gamma_1 \Delta Y_{t-1} + \gamma_2 \Delta Y_{t-2} + \dots + \gamma_p \Delta Y_{t-p} + ut \quad (6)$$

Burada; $H_0: \varphi=0$, $H_1: \varphi<0$ olmaktadır. Buna göre, değişkenlerin hesaplanan “ADF Birim Kök Testi” sonuçları Tablo 3’de sunulmuştur.

Değişkenler; önce düzey değerleriyle sonra birinci farkları alındıktan sonraki düzeyleriyle test edilmiştir. Değişkenlerin optimum gecikme sayısı Akaike Bilgi Kriteri (AIC)’ne göre maksimum 12. dönemden başlanarak belirlenmiştir. Uygulanan ADF Birim Kök Testi sonuçlarına göre; bütün değişkenler düzeyde I(1) olarak bulunmuştur. Bu durumda bütün değişkenlerin birinci farkı alınmış ve durağan hale geldikleri görülmüştür. Buna göre, bütün değişkenler I(1)

değişkenleri olduğuna göre, Engle-Granger eş-bütünleşme yöntemine başlamanın gerekli ve zorunlu koşulu sağlanmıştır.

5.2. Eşbütünleşme Analizi

Yukarıda verilen Tablo 3’deki bilgiler ışığında, bütün değişkenler I(1) olduğu için, Türkiye’de işsizlik oranı, asgari ücret, enflasyon ve milli gelir arasındaki uzun dönem denge ilişkisi Denklem (1) yardımıyla tahmin edilerek; kalıntılarına ADF testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 4’de sunulmuştur. Söz konusu değişkenler arasında eş-bütünleşmenin olabilmesi için Tablo 4’deki hata terimi, ADF test istatistiğinin Engle-Granger tablo değerinden büyük olması gerekir. Buna göre, % 5 anlamlılık düzeyinde ve 100 gözlem için bulunan Engle-Granger tablo değeri (-3.17), ADF test istatistiğinin tahmin edilen mutlak değerinin (-3.57) altında kaldığından eş-bütünleşme hata terimleri serisi durağan çıkmıştır.

Tablo 3 : ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzyey Değerleri	1. Farkları	MacKinnon Kritik Değerler
io _t	-1,98[1]	-5,12[1]	-3,65
au _t	-0,09[1]	-3,96[1]	-3,66
p _t	-2,42[1]	-7,09[1]	-3,66
y _t	-1,24[1]	-5,46[0]	-3,66

Not: %5 anlamlılık düzeyi seçilmiştir. Test biçimi olarak düzey değerinde iot aut pt, yt için sabit terim ve trend kullanılmıştır. Değişkenlerin birinci farkı için ise sabit terim kullanılmıştır. Köşeli parantez içindeki değerler, değişkenlerin AIC’ye göre belirlenmiş optimum gecikme uzunluğunu belirtir.

Bu bulgu, denklem (1)'de yer alan değişkenlerin eş-bütünleşik olduklarına ilişkin bir kanıttır. Bunun yanısıra, söz konusu değişkenlerin eş-bütünleşik oldukları CRDW testi ile de desteklenmektedir. Çünkü her birinde 100 gözlem olan 10.000 benzetimle $d=0$ önsavını sınamak için hesaplanan % 1 anlamlılık düzeyindeki Tablo değeri (0.511) modeldeki CRDW değerinden (0.855) küçük çıkmıştır. Sonuç olarak, her iki teste göre, söz konusu değişkenler uzun dönemde birlikte hareket etmektedir.

Uzun dönem analiz sonuçlarının sunulduğu Tablo 4'den de izlenebileceği gibi, değişkenlerin katsayıları istatistikî olarak anlamlı çıkmıştır³. Asgari ücret düzeyindeki %1'lik artış, işsizlik oranını % 0.09 artıracaktır. Fiyatlar genel düzeyindeki % 1'lik artış, işsizlik oranını % 0.03 artıracaktır. Söz konusu doğrusal ilişki Phillips eğrisi göz önüne alındığında iktisadi beklentilerle

uyumlu değildir. İşsizlik ve enflasyon arası ilişkinin pozitif çıkmasının sebebi; enflasyonist bir ortamda oluşan belirsizliklerin yatırımları azaltıcı yönde etkilemesi, bunun sonucunda işgücü talebinin azalması ve sonuç olarak işsizliğin yükselmesi olarak yorumlanabilir. Çünkü ücretler firmaların önemli maliyet kalemlerinden olduğundan reel ücretlerde oluşacak belirsizlik firmaların gelecekteki maliyetlerinin de belirsiz olmasına yol açacak, bu ise yatırımların azalması sonucunu doğuracaktır. Milli gelir düzeyindeki % 1'lik artış ise işsizlik oranını % 0.06 azaltacaktır. Bu sonuç Okun Yasası çerçevesinde değerlendirildiği zaman iktisadi beklentilerle uyumludur. Milli gelir düzeyinin yükselmesi ile yatırımlar uyarılacak, işgücü talebi artacak ve işsizlik oranı düşecektir.

³ %5 anlamlılık düzeyi

Tablo 4 : Uzun Dönem Analizi

Çoklu Eş-Bütünleşme Denklemi $io_t=f(au_t, p_t, y_t)$			
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistiği
au_t	0.0997	0,0568	1,7541
p_t	0.0396	0.0199	1,9841
y_t	-0.0683	0.0200	-3.4119
Sabit terim	10.431	0.5114	20.395

R^2 : 0,57
 \bar{R}^2 : 0.52
CRDW: 0,8553
F-İstatistik: 12,8829
ADF[10]:-3,57

5.3. Hata Düzeltme Modeli

Türkiye’de işsizlik oranı, asgari ücret, enflasyon ve milli gelir arasındaki ilişkinin hata düzeltme modeli Denklem (3) yardımıyla tahmin edilmiştir. Hata düzeltme modelinde, uzun dönemde birlikte hareket eden değişkenlerin kısa dönem sapmaları ve bu sapmaların ne kadar süre sonra dengeye geleceği araştırılmıştır. Tablo 5’de hata düzeltme modeline ait analiz sonuçları ve uyum katsayısı verilmiştir.

Tablo 5’e göre elde edilen hata düzeltme teriminin katsayısı negatif işaretlidir. Katsayının negatif işaretli ve istatistiki olarak anlamlı olması, kısa dönem sapmalarının uzun dönem denge düzeyine yakınsayacağını ifade eder. Tablo 5’den izlenebileceği gibi, uzun dönemden farklı olarak asgari ücretteki % 1’lik bir artış, işsizlik oranını %

0,63 oranında azaltmıştır. Fakat katsayısı istatistikî olarak anlamlı olmadığı için bu yorum geçerli değildir. Söz konusu tabloda üzerinde durulması gereken diğer önemli bir bulgu ise, uzun dönem analizinde olduğu gibi, kısa dönem analizinde de asgari ücret düzeyinin, işsizlik oranının en temel belirleyicisi olmasıdır.

SONUÇ

Türkiye’de işsizlik, istihdam olanakları yeterince artırlamadığı için önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. İşsizlik sorunu asgari ücret, fiyatlar genel seviyesi ve milli gelir gibi değişkenlerin olumlu yönde değişmesiyle daha kolay çözümlenebilecektir.

Söz konusu makro ekonomik değişkenlerle işsizlik oranı arasındaki ilişkinin han-

Tablo 5 : Kısa Dönem Analizi

Hata Düzeltme Modeli $\Delta io_t = f(\Delta au_t, \Delta p_t, \Delta y_t, e_{t-1})$			
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistiği
e_{t-1}	-0.3856	0.1299	-2,9666
Δau_t	-0.6353	0.5552	-1,1443
Δp_t	0.0104	0.0107	0,9798
Δy_t	-0.0158	0.0153	-1,0170
Sabit terim	0.3234	0.2734	1.1826
R^2 :0.30 \bar{R}^2 : 0.19 DW: 1.69 F-İstatistik: 2,89 LM testi, F (2, 0,74): 0.48			

gi şekilde olduğunun ortaya konulabilmesi amacıyla çalışmada ekonometrik analiz yapılmıştır. 1978-2010 dönemi verileriyle yapılan analiz sonuçlarına göre, uzun dönemde asgari ücret artışı ve enflasyonun işsizliği artırdığı, artan milli gelirin ise işsizliği azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Asgari ücretteki % 1'lik artışın işsizlik oranını % 0.9 oranında arttırdığı yine enflasyondaki % 1'lik artışın işsizlik oranını % 0.3 oranında artırdığı ve milli gelirdeki % 1'lik artışın ise işsizlik oranını % 0.6 azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Analizde işsizlik oranı üzerinde en fazla asgari ücretin belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

Hata düzeltme modeline göre “hata düzeltme katsayısı” negatif işaretli bulunduğu

için değişkenler arasında kısa dönemde meydana gelen sapmalar uzun dönem denge düzeyine yakınsamaktadır.

Türkiye’de asgari ücret artışı işverenleri kayıt dışı istihdama yönlendirmekte ve bu durum resmi işsizlik oranlarının yükselmesine yol açmaktadır. Bu nedenle devletin işgücü piyasasına yönelik kayıt dışılığını azaltıcı önlemlerine gereksinim vardır. Bu önlemler asgari ücret artışı sonucu işverenlerin kayıt dışı istihdama yönelmelerini azaltıcı bir etki meydana getirecektir. İşçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılan bir asgari ücret düzeyinin belirlenmesi gelir dağılımı adaletsizliğinin çözümünde de etkili olabilecektir.

KAYNAKÇA

Aktürk, F. (1999). Türkiye’de İşgücü Piyasası, İstihdam ve İşsizlik. *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Dergisi*. Yıl: 2. Sayı: 3. Nisan-Haziran 1999. 185-194

Bazen, S. (2000). The Impact of the Regulation of Low Wages on Inequality and Labour-Market Adjustment: A Comparative Analysis. *Oxford Review of Economic Policy*. Cilt: 16. Sayı: 1. Bahar. 57-69

Bernstein, J. ve Schmitt, J. (1998). *Making Work Pay: The Impact of the 1996-1997 Minimum Wage Increase*. Washington D.C. Economic Policy Institute

Brown, C., Gilroy, C. ve Kohen, A. (1982). The Effect of the Minimum Wage on Employment and Unemployment. *Journal of Economic Literature*. Cilt: 20. Sayı: 2. Haziran. 487-528

Card, D. (1992a). Using Regional Variation in Wages to Measure the Effects of the Federal Minimum Wage. *Industrial and Labor Relations Review*. Cilt 46. Sayı 1. Ekim. 22-37

Card, D. (1992b). Do Minimum Wages Reduce Employment? A Case Study of California, 1987-1989. *Industrial and Labor Relations Review*. Cilt: 46. Sayı: 1. Ekim. 38-54

Card, D., Katz, Lawrence F. ve Krueger, A. B. (1994). Comment on David Neumark and William Wascher, Employment Effects of Minimum and Subminimum Wages Panel Data on State Minimum Wage Laws. *Industrial and Labor Relations Review*. Cilt: 47. Sayı: 3. Nisan. 487-497

Card, D. ve Krueger Alan B. (1994). Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast Food Industry in New Jersey and Pennsylvania. *American Economic Review*. Cilt: 84. Sayı: 5. Aralık. 772-793

Card, D. ve Krueger A. B. (1995). *Myth and Measurement: The New Economics of the Minimum Wage*. Princeton: Princeton University Pres.

Couch, K. A. ve Wittenburg D. C. (2001). The Response of Hours of Work to Increases in the Minimum Wage. *Southern Economic Journal*. Cilt:68. Sayı: 1. Ocak. 171-177

Deere, D., Murphy, K. M.ve Welch, F. (1995). Re-examining Methods of Estimating Minimum-Wage Effects. *American Economic Review*. Cilt: 85. Sayı: 2. Mayıs. 232-237

Dickey, D. ve Fuller, W. A. (1979). Distribution of the Estimates for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Journal of the American Statistical Association*. 74, 427-431

- DPT (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı: Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı
- Enders, W. (1995). *Applied Econometric Time Series*. John Willey and Song, Inc.
- Enders, W. (1996). *Rats Handbook for Econometric Time Series*. John Willey and Song Inc.
- Engle, R. ve Granger, C. W. (1987). Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation and Testing. *Econometrica*. 55(2). 251-276
- Gerek, S. (1999). *Türkiye’de Asgari Ücretler ve Enflasyon 1974-1999*. No.1094. Eskişehir: TC Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Gökdere, A. (1997). *Asgari Ücretin Türk Ekonomisine Etkileri-KOBİ’ler Açısından Yaklaşım*. No: 23. Ankara: TES-AR Yayınları
- Göktaş, Ö. (2005). *Teorik ve Uygulamalı Zaman Serileri Analizi*. İstanbul: Beşir Kitabevi
- Gujarati, Damodar, N. (1999). *Basic Econometrics*. McGraw Hill. Üçüncü Baskı. İstanbul: Literatür Yayıncılık
- Güneş, Ş. (2007). Minimum Wage and Average Wage Relationship in Turkey a Co-integration and Error Correction Analysis. *Akdeniz İİBF Dergisi*. Cilt: 7. Sayı: 13. 185-199
- Güven, A., Mollavelioğlu Ş., ve Dalgıç B. Ç., (2009). Asgari Ücret İstihdamı Artırır mı? (1969-2008) Türkiye Örneği. *Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi*. 17-19 Haziran Eskişehir. 10 Eylül 2011 tarihinde http://econ.anadolu.edu.tr/fullpapers/Guven_Mollavelioglu_Dalgic_econanadolu2009.pdf adresinden erişildi.
- Katz, L. F. ve Krueger, A. B. (1992). The Effect of the Minimum Wage on the Fast Food Industry. *Industrial and Labor Relations Review*. Cilt: 46. Sayı: 1. Ekim. 6-21
- Kim, T. ve Taylor, L. J. (1995). The Employment Effect in Retail Trade of California’s 1988 Minimum Wage Increase. *Journal of Economic and Business Statistics*. 13. Sayı: 2. Nisan. 175-182
- Korkmaz, A. ve Çoban, O. (2006). Emek Piyasasında Asgari Ücret, İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Bir Analizi, Türkiye Örneği, 1996-2006. *Maliye Dergisi*. Sayı: 151. 16-22
- Lemos, S. (2004). Minimum Wage Policy and Employment Effects: Evidence from Brazil. *Economia*. Cilt: 5. Sayı: 1. 219-266
- Machin, S. ve Manning A. (1994). Minimum Wages, Wage Dispersion and Employment Evidence from the UK Wages Councils. *Industrial and Labor Relations Review*. Cilt: 47. Sayı: 2. 319-329
- Michl, T. R. (2000). Can Rescheduling Explain the New Jersey Minimum Wage Studies? *Eastern Economic Journal*. Cilt: 26. Sayı: 3. Yaz. 265-276

Montenegro, C. E. ve Pages C. (2004). Who Benefits from Labor Market Regulations? Chile, 1960-1998. In James Heekman ve Carmen Pages (eds) *Law and Employment Lessons from Latin America and the Caribbean*. Chicago University of Chicago Press. 401-434

Neumark, D. ve WASCHER, W. (1992). Employment Effects of Minimum and Subminimum Wages: Panel Data on State Minimum Wage Laws. *Industrial and Labor Relations Review*. Cilt: 46. Sayı: 1. Ekim. 55-81

Neumark, D. ve WASCHER, W. (1995). Employment Effects of Minimum and Subminimum Wages: Reply to Card, Katz ve Krueger. *Industrial and Labor Relations Review*. Cilt: 47. Sayı: 3. Nisan. 497-512

Neumark, D. ve Wascher, W. (2007). *Minimum Wages and Employment*. Discussion Paper No. 2570. 01.08.2011 tarihinde <http://ftp.iza.org/dp2570.pdf> adresinden ulaşıldı.

Neumark, D., Cunningham, W. ve SIGA, L. (2006). The Effects of the Minimum Wage in Brazil on the Distribution of Family Incomes: 1996-2001. *Journal of Development Economics*. Cilt: 80, Sayı: 1. Haziran. 136-159

Oğuz, Ş. (2011). Krizi Fırsata Dönüştürmek: Türkiye’de Devletin 2008 Krizine Yönelik Tepkileri. *Amme İdaresi Dergisi*. Cilt: 44. Sayı: 1. Mart. 1-23

Partridge, M. D. ve Partridge J. S. (1999). Do Minimum Wage Hikes Reduce Employment? State-Level Evidence from the Low-Wage Retail Sector. *Journal of Labor Research*. Cilt: 20. Sayı: 3. 393-413

Potter, N. (2006). Measuring the Employment Impacts of the Living Wage Ordinance in Santa Fe, New Mexico, University of New Mexico, Bureau of Business and Economics Research. 10 Eylül 2011 tarihinde <http://bber.unm.edu/pubs/EmploymentLivingWageAnalysis.pdf> adresinden ulaşıldı.

Reynolds, L. ve Gregory P. (1965). Wages, Productivity and Industrialization in Puerto-Rico. *Irving Publisher*. USA

Stewart, M. B. (2002). Estimating the Impact of the Minimum Wage Using Geographical Wage Variation. *Oxford Bulletin of Economics & Statistics*. Cilt: 64. 583-605

Stigler, G. J. (1946). The Economics of Minimum Wage Legislation. *American Economic Review*. Cilt: 36. Sayı: 3. Haziran. 358-365

Suryahadi, A., Widyanti, W., Perwira, D. ve Sumarto, S. (2003). Minimum Wage Policy and Its Impact on Employment in the Urban Formal Sector. *Bulletin of Indonesian Economic Studie*. Cilt: 39. Sayı: 1. Nisan 29-50

Talas, C. (1972). *Sosyal Ekonomi*. Üçüncü Baskı. Ankara: Sevinç Matbaası

TC Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi. 18 Eylül 2011 <http://evds.tcmb.gov.tr> adresinden erişildi.

TÜİK (2011). Hanehalkı İşgücü Anketi. 20 Kasım 2011 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/> adresinden erişildi.

Yeldan, E. (2006). İşgücü Piyasalarında Yapısal Dönüşüm. *Cumhuriyet Gazetesi*. 20.03.2006

Zavodny, M. (2000). The Effect of the Minimum Wage on Employment and Hours. *Labour Economics*. Cilt: 7. Sayı: 6. Kasım. 729-750